

JAARRAPPORT 1998
STAATSNATUURRESERVAAT
CANISVLIET

Heemkundige Kring Sas van Gent
Werkgroep "Behoud Canisvliet"

Natuurbeschermingsvereniging
"De Steltkluut"

Franklin L.L. TOMBEUR
december 1998

INHOUD

	pagina
Inhoud	2
Inleiding	3
Vogels op Canisvliet oktober 1997-september 1998	6
Broedvogelonderzoek 1998	13
Lijst der waargenomen vogelsoorten	24
Ringgevens	28
Voorjaarsfenologie 1998	29
Trekvogelonderzoek 1998	30
Aanvullende gegevens uit de periode oktober 1995 - januari 1996	31
Aanpassingen aan het jaarrapport 1997	32
Verder nieuws uit Canisvliet	33
Literatuur	34

I De afgelopen onderzoeksperiode (oktober 1997 - september 1998) was er een van verdere afwerking van de eerste fase van de herinrichting van het staatsnatuurreservaat Canisvliet. Hierbij denken we o.m. aan het realiseren van een eerste aanzet tot het herstel van de verbinding met de Molenkreek en het inplanten van vele duizenden bomen en struiken in de daartoe voorziene gebieden langs de Vissersverkorting en rond het buurtschap aan de Canisvlietstraat. In dit rapport gaan we daarop niet verder in.

Omtrent sommige ingrepen en nog te nemen (beheers)maatregelen hebben wij in diverse brieven onze inzichten ter kennis gebracht van de terreinbeheerder. Hoewel een min of meer ideaal beeld een aantal mensen wel "voor de ogen zweeft" (van Zoest 1993), weet niemand wat de evolutie zal zijn over 10, 20 en 30 jaar. Al te snel zijn wij soms geneigd om op (heel) korte termijn te denken en te (be)oordelen. Een goed voorbeeld daarvan is het aanbrengen van een beschoeiing en het herstellen van de kreekoever langs de vissteigers in 1991. Zag het er toen lelijk en kaal uit, nu acht jaar later is dit stuk alweer geheel in harmonie met de rest van het terrein.

Een dergelijke evolutie mogen we ook verwachten voor de nieuwe verbinding met de Molenkreek en de nieuw gegraven kwelgebieden. Een en ander heeft gewoon z'n tijd nodig.

Verandering is een wezenskenmerk van deze tijd, vandaar dat veel aandacht moet gaan naar datgene dat "de tand des tijds" heeft doorstaan. Het fort St. Anthony en St. Pieter op de oude landsdijk (Stekkerweg), de Vissersverkorting (weg dwars door de schorren van destijds) zijn relictten die als het ware de "archeologische ruggegraat" van het landschap vormen. We moeten zeer zuinig zijn op deze landschapselementen, net zoals uiteraard de kreek zelf en de lage oeverlanden dat zijn.

Uit verdere lezing van dit rapport zou men de konklusie kunnen trekken dat het de vogels erg voor de wind is gegaan in 1998. Enerzijds is dat zo, anderzijds blijft het afwachten. Het beheer (waarover steeds zo veel is te doen) kan ook geen wonderen verrichten. In Nederland is daaromtrent reeds zeer veel onderzoek gebeurd. Niet steeds is alles beheer(s)baar enerzijds, anderzijds is er ook de discussie omtrent het beheersen van de kosten! Blijft dat alles wel betaalbaar? Niets doen is goedkoper dan lang vol te houden inspanningen. Landschapontwikkeling is nog geen natuurontwikkeling en trouwens, welke natuur willen we (van der Schot 1995)?

Beintema et al (1995) pleiten voor "constantheid van beheer", d.w.z. een eenmaal gekozen beheersvorm op perceelsniveau van jaar tot jaar zoveel mogelijk herhalen. In Canisvliet kan dat gerealiseerd worden. Vele gronden zijn immers reeds eigendom van de overheid en mits er jaarlijks voldoende (financiële) middelen worden vastgelegd kan gerust gewerkt worden aan een weidevogelstrategie zeker voor wat betreft de Anthonypolder (het nog in te richten deel inbegrepen). Het koppelen van doelen en middelen, sturen op resultaat dus.

II Het aantal publikaties inzake weidevogels en graslandbeheer is nauwelijks meer te overzien. In elk geval is het graslandgebruik door de verschillende weidevogelsoorten zeer divers. Een **reservaatsbeheer** van het grasland zal daarom de jongenoverleving in zijn algemeenheid kunnen vergroten (Teunissen 1998, Schekkerman 1996).

De zorg voor een goed en talrijk nageslacht bij weidevogels is een complex gebeuren en hangt van zoveel factoren af dat niet steeds 'harde' bewijzen te leveren zijn voor (vermoede) oorzakelijke verbanden. De biotische en a-biotische factoren als (micro)klimaat, weersomstandigheden, dynamiek, zoute kwel, grondwaterpeil, bodemsamenstelling, etc alsmede de conditie van de oudervogels heeft gevolgen voor nestplaatskeuze, legselgrootte, kuikengroei, etc. Het gevoerde beheer : begrazingsdruk, maaidata, mestgift, waterpeil, etc dat alles maakt het moeilijk om voor weidevogelsoorten prognoses te maken.

"DE" weidevogel bestaat trouwens niet. De Watersnip verkiest echt veel water, ook tijdens de leg, terwijl de Kievit best met wat minder kan. De Grutto verdraagt wat meer ruigte dan de Scholekster. De lengte van hun snavels en van hun poten wijzen al op een verschillende exploratie van het habitat : weke bodems met dieper zittende prooien voor lange snavels tegenover zichtbare prooien op de bodem of tussen de vegetatie voor korte snaveltjes. Een toekomstig beheer gericht op DE weidevogelsoorten zal dus een compromis moeten zijn.

III Direct na de herinrichting van de Anthonyvlietpolder bleef op diverse plekken, als gevolg van het verbreken van de draineringssytemen veel (hemel)water staan. De bodem raakte als het ware verzadigd. Ook de kwelgebieden en poelen liepen snel vol. Er viel immers zowel in de herfst van 1997 als in deze van 1998 veel regen. Ook het voorjaar van 1998 was zeer nat. Deze vochtige situatie - plassen, kwelgebieden en poelen - handhaaft zich tot op heden zeer behoorlijk. Andere plekken blijven wat droger, zodat een zich een behoorlijke variatie in het terrein aan het ontwikkelen is. Naar de toekomst toe is deze situatie hoopgevend. De weidevogels speelden hier zeer kort op de bal (zie verder).

De afgegraven gedeelten in de Canisvlietpolder zijn heel wat plas-drasser gebleven. Hier speelt de direkte invloed van het kreekpeil. In april-mei-juni was het peil wel te hoog (gemiddeld NAP - 5) maar de weidevogels deden het ook in deze plas-dras situatie nog behoorlijk. Pioniersoorten als Kluut en Kleine Plevier zelfs heel goed. Voor de Watersnip - een geprefereerde doelsoort - hoeft het water zeker niet boven het maaiveld te staan (Brandsma 1997). Toch hoeft peilverlaging niet tot mindere resultaten te leiden bij Kievit, Tureluur en Grutto (Guldmond et al. 1995).

Al met al blijft het delicaat om uitspraken in z'n algemeenheid te doen. Op Canisvliet zullen we vooral moeten denken in termijnen van decennia ! Hoe evolueert de zaak over een termijn van 10 - 20 jaar ? Slechts op langere termijn kan het resultaat van een gevoerd beheer beoordeeld worden.

Toch menen we dat er voldoende biotoop voor struik- en boomvogels werd ontwikkeld en nog in optie is (oerbos in de ZW-hoek en te verwilderen boomgaard). Het graslandgebied kan best nog verdubbeld worden met het huidige areaal dat nog in exploitatie is. En dan graag met enkele begreppelde percelen (Groen & Buker 1990, Eijerman 1994). Deze optie is voor ons te verkiezen boven nóg meer struiken en bos. Ook bloemrijke bermen (Anthonykade - landsdijk !) en milieuvriendelijke oevers kunnen de aantrekkelijkheid en belevingswaarde van Canisvliet nog verhogen. Verder blijft natuurlijk de ontwikkeling van het recreanten- en autoverkeer een te volgen fenomeen.

Overheidsinstanties deden respectvolle inspanningen om naar de lokale bevolking toe en naar geïnteresseerde 'belanghebbenden' hun plannen en beleid toe te lichten (Waterschap De Drie

exploitatie is. En dan graag met enkele begreppelde percelen (Groen & Buker 1990, Eijerman 1994). Deze optie is voor ons te verkiezen boven nóg meer struiken en bos. Ook bloemrijke bermen (Anthonykade - landsdijk !) en milieuvriendelijke oevers kunnen de aantrekkelijkheid en belevingswaarde van Canisvliet nog verhogen. Verder blijft natuurlijk de ontwikkeling van het recreanten- en autoverkeer een te volgen fenomeen.

Overheidsinstanties deden respectvolle inspanningen om naar de lokale bevolking toe en naar geïnteresseerde 'belanghebbenden' hun plannen en beleid toe te lichten (Waterschap De Drie Ambachten, Staatsbosbeheer, Dienst Landelijk Gebied). Dit gebeurde zowel aan de hand van publikaties, bijeenkomsten als plaatselijke rondleidingen. In de mate van het mogelijke hebben wij hieraan geparticipeerd.

Veel ornithologische gegevens zijn naar allerlei ondersoeksprojecten gezonden, zowel lokaal als landelijk (Kustbroedvogels, Ganzentellingen, Slaapplaatstellingen, etc).

IV Graag danken wij ook Staatsbosbeheer voor de grotere aanpreekbaarheid alsmede voor de toelating om het vogelonderzoek ter plaatse te mogen voeren.

Bijzondere dank gaat uit naar de Vogelwerkgroep van de Natuurbeschermingsvereniging "De Steltkluut", naar de Heemkundige Kring "Sas van Gent" en naar de heren Jan Sanderse, Frank Puijlaert en Jacques van den Steen van de werkgroep "Behoud Canisvliet". Hun betrokkenheid, luisterbereidheid en materiële ondersteuning blijft voor de rapporteur zeer belangrijk.

Franklin Tombeur
Brusselsesteenweg 420
B-9050 Ledeborg
België

VOGELS OP CANISVLIET OKTOBER 1997 - SEPTEMBER 1998

I Het afgelopen jaar was een zeer vogelrijk jaar, zowel wat de algemene presentie van soorten en ondersoorten betrof als wat betreft het aantal broedvogelsoorten. Liefst 135 soorten- en ondersoorten werden waargenomen en 61 soorten hadden één of meer territoria. Dat laatste is het hoogste aantal dat voor Canisvliet sinds de aanvang van het onderzoek in 1954 werd genoteerd.

De laatste 10 jaar waren de aantallen als volgt :

Jaar	Aantal waargenomen soorten- en ondersoorten	Aantal territorium houdende/broedvogelsoorten
1998 volgens jaarrapport*	135	61
1997 volgens jaarrapport*	115	55*
1996 volgens jaarrapport*	121	56*
1995 (archieff van den Steen)	131	47
1994 (archieff van den Steen)	132	41
1993 (archieff van den Steen)	131	41
1992 (archieff van den Steen)	126	34
1991 (archieff van den Steen)	127	36
1990 (archieff van den Steen)	127	36
1989 (archieff van den Steen)	130	47
* 1 oktober t/m 30 september		* errata inbegrepen

In deze tabel zijn de Boeren- en Huiszwaluw niet meegeteld als broedvogelsoorten voor de periode 1989 - 1995, en wordt aangenomen dat de Huismus jaarlijks broedvogel was in diezelfde periode. Zwaluwen broedden toen niet binnen Canisvliet, terwijl voor de Huismus de gegevens (nog) ontbreken.

De verschillen bij de broedvogelsoorten zijn ongetwijfeld te wijten aan het verschil in onderzoeksmethode. We hopen om in het volgend jaarrapport een zo volledig mogelijke lijst van alle waargenomen soorten en ondersoorten voor Canisvliet te kunnen brengen.

Toch is het presenteren van dergelijke absolute vogelaantallen enkel waardevol voor de "homo ornithologicus subsp. fanaticus". Het gaat ons immers om natuurdoeltypen die op Canisvliet, eertijds schorregebied, later kreek- en graslandgebied, kunnen gerealiseerd worden.

Het is ook nooit de bedoeling geweest, en deze visie was ook die van Johan van den Steen, om zo veel mogelijk soorten te 'verzamelen'. Wel is het ons te doen om doelsoorten die binding hebben met geprefereerde natuurwaarden. Landschapontwikkeling zoals ze tot op heden heeft plaats gegrepen in Canisvliet is daarmee niet noodzakelijk identiek. Grasland, oeverland, kreek en moeras vragen om een behoorlijke portie dynamiek.

Zo is de aanleg van een oerbos in de Anthonypolder, en het laten verwilderen van de boomgaard wel een te verantwoorden keuze, in landschappelijk opzicht. Qua natuurwaarden kan er discussie ontstaan. De optie die nog al eens (te) gemakkelijk in de mond wordt genomen, met name 'niks doen' is niet steeds de beste keuze. Zeker is, dat de kosten bij 'niets doen' aanzienlijk lager liggen dan anderszins. Een niet onbelangrijk argument bij het opstellen van beheersplannen. Grasland voor weidevogels vraagt om beheer, moerasontwikkeling kost bijna niets. Deze keuze en discussie leeft momenteel in Nederland (Eigenhuis 1998). Op de Rode Lijst (Vergeer 1995) staan vogelsoorten van beide kategoriën. Voor sommige van die soorten heeft Nederland een internationale verantwoordelijkheid, voor anderen heeft het nog weinig zin een inspanning te doen (cfr. Grutto versus Kempshaan). Toch zal die keuze, hoe graag men het ook anders wil, altijd een stap in het onbekende blijven. Niet gewenste ontwikkelingen zijn nooit uitgesloten (van Dobben 1995).

II Hoewel - zoals reeds in vorig rapport gesteld - niet aan elke soort een bespreking zal gewijd worden, lijkt het ons de moeite waard om over het voorkomen van de waadvogels sensu lato en een aantal andere soorten(groepen) wat gedetailleerder te rapporteren. Onder meer bij de eerste groep laat zich duidelijk merken wat de eerste resultaten zijn van de 'landschapsbouw' die heeft plaats gegrepen vanaf juli 1997.

De **Dodaars** is een bedreigde soort in Nederland (Vergeer 1995). Acht jaar geleden werd het aantal broedparen voor gans Nederland op 1000-1300 geschat hetgeen ook niet denderend is (Boele et al. 1997). Op Canisvliet werd de soort slechts een vijftal maal gezien; zelfs niet in het voorjaar. In 1996 was er nog een broedgeval maar eigenlijk gaat sinds dat jaar bergaf met het aantal waarnemingen.

Het aantal pleisterende **Aalscholvers** bedroeg max. 44 vogels in januari en 31 in maart. Daarbuiten nooit meer dan 12 vogels. Een **Roerdomp** werd waargenomen in januari en februari. Op 16 mei noteerden we een overvliegende **Lepelaar**. Het betrof hier de twaalfde waarneming voor Canisvliet. De vorige dateerde al van 30 maart 1982.

De nieuwe kwelgebieden in de Anthonypolder trokken ook een aantal "vreemde" gasten aan. Nieuwe soort - voor zover bekend - was de **Zwarte Zwaan**. Deze uit Australië afkomstige 'exoot' verbleef alhier van 21 december tot 31 januari, samen met enkele **Knobbelzwanen**. Het voorkomen van de Zwarte Zwaan ligt niet buiten de verwachtingen gezien de landelijke toename (van Dijk 1998) en het voorkomen o.m. in de Grevelingen en in West-Brabant (Lensink 1996). Op 27 december passeerde zelfs een groep van 13 **Wilde Zwanen**, wat pas de achtste waarneming is voor Canisvliet. De zevende waarneming dateerde van 5 januari 1985. Toch een onverwachte waarneming want Wilde Zwanen verschijnen pas in het zuiden des lands wanneer het streng wintert in de noordelijker en oostelijker gelegen overwinteringsgebieden (Koffijberg et al. 1998).

Bij de ganzen konden we van een echte "ganzencarnaval" spreken :

Nijlgans (voordien slechts 3 waarnemingen) nu 4 waarnemingen van een geringde vogel tussen 10 en 19 januari en nog een op 17 februari. Daarna 2 vogels op 1 mei, en opnieuw 3 waarnemingen in augustus en 3 waarnemingen in september tot max. 6 vogels in augustus. Dit laatste betrof 2 volwassen vogels en 4 onvolwassen, hetgeen op een broedgeval in de (ruimere) omgeving kan wijzen. Vergeer (1994) spreekt daar trouwens verwachtingen over uit voor Zeeland. Voor gans Nederland heeft Lensink (1996) het al over 1280-1400 broedparen in 1994.

De **Brandgans** - vóór 1993 slechts 6 waarnemingen en sindsdien met enkele zomerwaarnemingen - verscheen opeens ook weer op 'vreemde tijdstippen' : 6 vogels op 13 april; opnieuw 6 ex. op 13 en 7 ex. op 25 mei en dan een koppel (?) op 12 en 15 augustus. Erg verrassend is dit allemaal niet. In de Delta zouden anno 1994 - 1995 al zo'n 200 niet-broedvogels van de Brandgans rondvliegen Er waren toen ook reeds meer dan 70 broedparen in Nederland (Lensink 1996).

Van de **Indische Gans** (broedvogel van Centraal-Azië) en, die van 1988 tot en met 1991 vrij veel werd gezien op Canisvliet, werd een volwassen vogel genoteerd op 15 augustus. Die dag kon men echt spreken van een voor de al wat langer in de natuur rondlopende vogelkijker hallucinant beeld : midden in de zomer in één groep : één Indische Gans, twee Brandganzen, 204 Canadese Ganzen, 67 Grauwe Ganzen en een witte Soepgans ! Enkel de Nijlgans was die dag niet op het appèl. De Indische Gans is geen zeldzaamheid meer in Zeeland en zeker niet in Zeeuws-Vlaanderen. In Nederland vliegen er in het najaar al zo'n honderd stuks rond (Lensink 1996). De vogel werd ook nog waargenomen op 17 augustus.

De **Canadese Gans** daagde op vanaf 14 februari en bleef tot 5 september, waarbij de maximale aantallen per maand als volgt evolueerden :

	aantal
februari	14
maart	12
april	19
mei	14
juni	33
juli	27
augustus	204
september	30

Het grote aantal in augustus was oorzaak van ongenoegen bij de lokale landbouwers. Zij reclameerden schade. Canadese Ganzen maar ook Grauwe Ganzen werden inderdaad voedselzoekend waargenomen zowel op nog te oogsten als op reeds geoogste percelen graan. Na 5 september verdwenen de vogels voor vele weken uit het gebied. Wilde ganzen blijven voor contradicties zorgen. Internationaal, hebben we een grote verantwoordelijkheid voor ze, en ze hebben een hoge belevingswaarde, maar samen kost dat veel geld. Zoiets kan niemand ontkennen. Een algehele reductie van het aantal ganzen door de jacht is geen middel om de ganzen schade in een gebied te verminderen. De beste manier om ganzen schade te voorkomen is het inrichten van ganzenreservaten (Mooij 1991). Onderzoek wees uit dat de "lokale" populatie erg gebiedsgebonden is. Dat maakt dat de schade kan beheerst worden of vergoed (Loonen & de Vries 1995). Een gebiedsmatige aanpak lijkt perspectieven te bieden (van Paassen 1992, 1997, Ministerie van LNV 1997).

Het voorkomen van overwinterende ganzen in Canisvliet stemde overeen met het regionaal beeld : vroege(re) aankomstdata, lage(re) aantallen en korte(re) verblijfsperioden (Berrevoets 1998). Er werden weinig ganzen gezien onder meer vanwege de zachte winter.

De **Toendrarietgans** reeds vanaf november en de **Kolgans** vanaf begin december. De eerste (max. 148) was alweer vertrokken op 10 januari en de Kolgans (max. 21) op 17 februari.

Meestal ging het hierbij niet om pleisterende vogels. Enkel de **Grauwe Gans** pleisterde op de nieuw aangelegde graslanden en dit vanaf 22 november. De aantallen lagen laag (max. 41). Deze groep leverde vermoedelijk ook de plaatselijke broedvogels, want de soort bleef op Canisvliet broeden (zie verder) waarbij deze 'vaste groep' aangroeide tot 60-70 vogels (augustus-september) en hier ook tijdens de rui verbleef. De vogels brachten de nacht door op het open water van de kreek.

Ook de eenden deden het behoorlijk en liggen qua aantallen binnen deze van de laatste jaren; Enkele maxima :

Soort	Aantal	Maand
Bergeend	74	februari
Smient	30	januari
Krakeend	32	november
Wintertaling	48	januari
Wilde Eend	525	augustus
Slobeend	280	november
Tafeleend	60	februari & maart
Kuifeend	180	januari

De maxima voor de Kuifeend zijn de laatste drie jaar sterk gedaald, daar waar ze nog tussen de 400 en 650 lagen in de periode 1991-1995. Een andere - nieuw voor Canisvliet - exoot was de **Carolinaeend**. Het betrof een vrouwtje op 25 februari en op 21 en 28 maart. Men neemt aan dat het hier steeds om lokale ontsnappingen gaat (Lensink 1996).

Een opmerkelijk feit is de vrijwel bestendige aanwezigheid van **Krakeenden** op Canisvliet, zowel langs de kreek als in de nieuwe kwelgebieden. De soort was aanwezig vanaf begin oktober tot begin mei. Vanaf begin september verscheen ze opnieuw. Voordien lagen de aantallen nooit hoger dan 26 vogels.

Ook mooi was een vrouwtje **Krooneend** op 27 september. Het was de tiende waarneming voor Canisvliet. De laatste was eveneens een vrouwtje op 15 maart 1986.

De **Grote Zaagbek** was slechts viermaal te zien (nooit meer dan twee vogels).

Van de **Blauwe Kiekendief** deden we slechts tweemaal een waarneming (vrouwtje). Een mannetje **Havik** werd gezien op 27 september. Dit betreft nog maar de zesde waarneming voor Canisvliet. De eerste dateert pas van 17 februari 1987. De **Sperwer** ontbrak enkel in maart en mei. De soort werd in alle andere maanden één tot driemaal waargenomen, waaronder zelfs één vrouwtje op 16 juni. Mogelijks was er in de wijdere omgeving een broedgeval. De **Buizerd** ontbrak enkel in augustus. De soort broedde in de Lippenspolder op anderhalve kilometer van Canisvliet. Misschien waren het deze vogels die op Canisvliet verschenen in mei-juni-juli. De **Boomvalk** werd gezien op 22 april, 12 en 17 september. Het **Smelleken** noteerden we op 31 januari.

Het **Klein Waterhoen** werd gehoord op 27 september. Voor deze soort citeert Johan van den Steen de Belgische ornitholoog R.Verheyen. Deze laatste schreef in 1948 dat de soort vroeger regelmatig bij Sas van Gent (Canisvliet) werd waargenomen. Het is de eerste bevestiging sinds meer dan een halve eeuw ! Een artikel hieromtrent verschijnt binnen afzienbare tijd (Tombeur in voorbereiding).

III De waadvogels waren sinds de ruilverkaveling in het begin van de zestiger jaren, maar vooral de laatste 10 jaar, zwaar in de verdrukking gekomen op Canisvliet. De problematiek werd herhaalde malen door Johan van den Steen geschetst : door ruilverkaveling werd al het grasland in de Anthonypolder en de Canisvlietbinnenpolder gereduceerd tot een smalle strook van enkele ha langs de Canisvlietkreek. Deze laatste had daarenboven te kampen met tegennatuurlijke hoge waterstanden in het voorjaar en in de zomer. Een uitgebreid krekenselsel werd teruggebracht tot twee restanten : Canisvliet en Molenkreek. Broedende vogels die uitweken naar het omliggende bouwland zagen bijna steeds hun legsels verloren gaan door landbouwactiviteiten aldaar. Elk jaar gingen legsels van Kievit, Kluut, Kleine Plevier en Scholekster verloren lezen we in de nota's van Johan van den Steen. Schaalvergroting, mechanisatie, intensifiëring, betere ontwatering, kunstmest en pesticiden hebben vooral deze categorie in Canisvliet hard getroffen.

Doortrekkende waadvogels vonden geen geschikte terreinen om te foerageren enerzijds omdat heel wat drassige 'onrendabele' gronden waren verdwenen (ruilverkaveling) en anderzijds omdat de potentiële slikranden langs de kreek onbereikbaar werden door de tegennatuurlijke peilbeheersing (laag in de winter, hoog in de zomer).

Hoewel de meeste soorten nog wel jaarlijks werden gezien daalde het aantal waarnemingen behoorlijk. Zo werd bvb de Bosruiter voor het eerst weer gezien sinds 1985 (!) en de Kleine Strandloper sinds 1984. Een tabel op pag. 13 vermeldt het aantal waarnemingen voor alle soorten sinds 1988. De waarnemingsinspanning verschilt in verwaarloosbare aantallen, zodat de jaren goed vergelijkbaar zijn. **99% van alle waarnemingen aan deze groep hebben betrekking op de nieuw aangelegde gras- en kwelgebieden !** Vetgedrukt zijn opvallende toenames.

De **Scholekster** was reeds terug aanwezig vanaf 13 november tot en met 20 juli in aantallen die voordien nooit gehaald werden :

	aantal
november	26
december	20
januari	23
februari	52
maart	30
april	35
mei	20
juni	11
juli	6

Vóór 1968 lag het maximum op 13 vogels en daarna op 12 ! De enige uitzonderingen vormen een groep van 59 ex op 17 januari 1970 en een groep van 29 ex op 14 oktober 1978.

Van de **Bontbekplevier** enkele typische trekwaarnemingen : 2 vogels op 26 oktober en 24 vogels op 9 maart. Acht waarnemingen (niet in december) van de **Goudplevier** tussen 30 oktober en 21 maart tot max. 60 in november en 55 in februari. Maxima bij de **Kievit** : 500 in januari, 300 in februari en 480 in maart.

Merel	<i>Turdus merula</i>	ja
Kramsvogel*	<i>Turdus pilaris</i>	
Zanglijster	<i>Turdus philomelos</i>	ja
Koperwiek	<i>Turdus iliacus</i>	
Grote Lijster*	<i>Turdus viscivorus</i>	1 territorium
Rietzanger*	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	
Bosrietzanger	<i>Acrocephalus palustris</i>	3 territoria
Kleine Karekiet	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	ja
Grote Karekiet*	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	
Spotvogel	<i>Hippolais icterina</i>	2 territoria
Grasmus*	<i>Sylvia communis</i>	6 territoria
Tuinfluits*	<i>Sylvia borin</i>	ja
Zwartkop	<i>Sylvia atricapilla</i>	ja
Tjiftjaf	<i>Phylloscopus collybita</i>	ja
Fitis	<i>Phylloscopus trochilus</i>	
Goudhaantje	<i>Regulus regulus</i>	
Baardmannetje*	<i>Panurus biarmicus</i>	
Staartmees	<i>Aegithalos caudatus</i>	
Matkop	<i>Parus montanus</i>	3 territoria
Pimpelmees	<i>Parus caeruleus</i>	ja
Koolmees	<i>Parus major</i>	ja
Boomkruiper	<i>Certhia brachydactyla</i>	1 territorium
Vlaamse Gaai	<i>Garrulus glandarius</i>	ja
Ekster	<i>Pica pica</i>	ja
Kauw	<i>Corvus monedula</i>	
Roek*	<i>Corvus frugilegus</i>	
Zwarte Kraai	<i>Corvus corone corone</i>	ja
Spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i>	ja
Huisemus	<i>Passer domesticus</i>	
Ringmus	<i>Passer montanus</i>	
Vink	<i>Fringilla coelebs</i>	3 territoria
Keep	<i>Fringilla montifringilla</i>	
Groenling*	<i>Carduelis chloris</i>	3 territoria
Putter*	<i>Carduelis carduelis</i>	1 territorium
Sijs	<i>Carduelis spinus</i>	

Kneu*	<i>Carduelis cannabina</i>	1 territorium
Kruisbek*	<i>Loxia curvirostra</i>	
Rietgors	<i>Emberiza schoeniclus</i>	ja

100 bezoeken - 135 soorten waarvan 61 hebben gebroed (+ Soepeend = 62)

Bij de broedvogels zijn ook alle gegevens uit de proefvlakken verwerkt.

RINGGEGEVENS

Canadese Gans (*Branta canadensis*) : halsband BAS waargenomen op Canisvliet op 01.08.1998 en geringd na tweede kalenderjaar in Wachtebeke (België) op 05.07.1995

Canadese Gans (*Branta canadensis*) : halsband BAP waargenomen op Canisvliet op 01.08.1998 en geringd na tweede kalenderjaar in Wachtebeke (België) op 05.07.1995

Kokmeeuw (*Larus ridibundus*) : pootring R32272 dood gevonden in Canisvliet op 19.01.1998 en geringd na tweede kalenderjaar in Vlierzele (België) op 13.02.1993

VOORJAARSFENOLOGIE 1998

Zomertaling	18 april
Bruine Kiekendief	28 maart
Boomvalk	22 april
Kluut	7 april
Bontbekplevier	9 maart
Kleine Plevier	1 april
Grutto	4 maart
Regenwulp	13 april
Tureluur	18 maart
Groenpootruiter	22 april
Bosruiter	9 mei
Oeverloper	25 april
Visdief	9 mei
Zomertortel	13 mei
Koekoek	22 april
Gierzwaluw	1 mei
Oeverzwaluw	25 april
Boerenzwaluw	4 april
Huiszwaluw	3 mei
Gele Kwikstaart	8 april
Blauwborst	28 maart
Gekraagde Roodstaart	13 april
Rietzanger	1 april
Bosrietzanger	16 mei
Kleine Karekiet	28 april
Grote Karekiet	21 mei
Spotvogel	25 april
Grasmus	18 april
Tuinfluter	18 april
Zwartkop	18 april
Tjiftjaf	21 februari
Fitis	1 april

TREKVOGELONDERZOEK

Resultaten vroege ochtendtellingen op telpost LWVT 502 (Canisvlietbinnenpolder). Veertig tellingen van een half uur vóór zonsopgang tot twee uur erna, tussen 1 augustus en 19 november 1998.

Aalscholver	86	Boerenzwaluw	29
Blauwe Reiger	18	Huiszwaluw	7
Toendrarietgans	42	Duinpieper	2
Kolgans	39	Graspieper	704
Grauwe Gans	352	Waterpieper	1
Bergeend	1	Oeverpieper	1
Pijlstaart	26	Gele Kwikstaart	120
Blauwe Kiekendief	1	Grote Gele Kwiksta.	3
Bruine Kiekendief	11	Witte Kwikstaart	52
Buizerd	2	Heggemus	10
Sperwer	2	Blauwborst	1
Smelleken	2	Roodborsttapuit	1
Torenvalk	5	Paapje	1
Slechtvalk	4	Tapuit	1
Scholekster	1	Koperwiek	2
Bontbekplevier	2	Merel	3
Goudplevier	384	Zanglijster	4
Morinelplevier	1	Kramsvogel	282
Kievit	3691	Grote Lijster	1
Wulp	19	Tjiftjaf	1
Watersnip	49	Kauw	2
Bosruiter	1	Spreeuw	1717
Groenpootruiter	1	Ringmus	27
Witgatje	1	Vink	806
Kleine Mantelmeeuw	12	Keep	25
Grote Mantelmeeuw	2	Groenling	82
Houtduif	90	Putter	80
Halsbandparkiet	1	Kneu	108
Grote Bonte Specht	2	Geelgors	16
Boomleeuwerik	1	Rietgors	29
Veldleeuwerik	1249		

AANVULLENDE GEGEVENS UIT DE PERIODE OKTOBER 1995 - JANUARI 1996

Dankzij het feit dat een belangrijk deel van het vogelarchief van wijlen Johan van den Steen kon gerecupereerd worden, kan ook het "gat" in de waarnemingsperiode oktober 1995 - maart 1996 voor het grootste deel opgevuld worden. Hij verzamelde nog gegevens tot eind januari 1995. Uit deze periode willen we de geïnteresseerde vogelaar volgende waarnemingen niet onthouden :

Aan de 107 waargenomen soorten die vermeld zijn in het jaarrapport 1996 (Tombeur 1996), dienen volgende soorten toegevoegd te worden (waargenomen door Johan van den Steen).

Toendrarietgans	<i>Anser fabalis rossicus</i>
Kolgans	<i>Anser albifrons</i>
Havik	<i>Accipiter gentilis</i>
Smelleken	<i>Falco columbarius</i>
Bokje	<i>Lymnocyptes minimus</i>
Houtsnip	<i>Scolopax rusticola</i>
Grote Mantelmeeuw	<i>Larus marinus</i>
IJsvogel	<i>Alcedo atthis</i>
Waterpieper	<i>Anthus spinoletta spinoletta</i>
Oeverpieper	<i>Anthus petrosus littoralis</i>
Roodborsttapuit	<i>Saxicola torquata</i>
Goudhaantje	<i>Regulus regulus</i>
Vuurgoudhaantje	<i>Regulus ignicapillus</i>
Bonte Kraai	<i>Corvus corone cornix</i>

Hierdoor komt het totaal aantal waargenomen soorten en ondersoorten voor de periode oktober 1995 - oktober 1996 op 121 en bedroeg het aantal bezoeken 84.

Vermeldenswaardige waarnemingen uit de periode oktober 1995 - januari 1996 zijn nog :

- Roerdomp (*Botaurus stellaris*) : 6 waarnemingen tussen 9 december en 15 januari
- Canadese Gans (*Branta canadensis*) : 32 vogels op 18 november
- Brandgans (*Branta leucopsis*) : 27 vogels op 30 oktober
- Grote Zaagbek (*Mergus merganser*) : 23 vogels op 23 januari
- Havik (*Accipiter gentilis*) : één vogel op 24 oktober
- Smelleken (*Falco columbarius*) : één vogel op 6 oktober en één op 25 december
- Boomvalk (*Falco subbuteo*) : één vogel op 6 oktober
- IJsvogel (*Alcedo atthis*) : 5 waarnemingen van telkens één vogel in oktober-november-december
- Roodborsttapuit (*Saxicola torquata*) : één vogel op 6 oktober
- Tjiftjaf (*Phylloscopus collybita*) : één vogel op 18 november

AANPASSINGEN AAN HET JAARRAPPORT 1997

Ten gevolge van een niet-correcte toepassing van interpretatiecriteria dient uit het jaarrapport 1997 (Tombeur 1997) de broedvogellijst te verwijderd worden en vervangen te worden door onderstaande.

Fuut	6 paar	Heggemus	9 paar
Grauwe Gans	1 paar	Roodborst	1 paar
Canadese Gans	2 paar	Blauwborst	12 paar
Bergeend	9 paar	Merel	18 paar min.
Wilde Eend	18 paar min.	Zanglijster	5 paar min.
Slobeend	4 paar	Grote Lijster	2 paar
Tafeleend	5 paar	Rietzanger	4 paar
Kuifeend	17 paar	Bosrietzanger	5 paar
Bruine Kiekendef	2 paar	Kleine Karekiet	59 paar min.
Torenavalk	1 paar	Grasmus	5 paar min.
Patrijs	4 paar	Tuinfluitier	10 paar min.
Fazant	4 paar min.	Zwartkop	9 paar min.
Waterral	7 paar	Tjiftjaf	38 paar min.
Waterhoen	3 paar min.	Staartmees	2 paar
Meerkoet	12 paar min.	Matkop	1 paar
Scholekster	2 paar	Pimpelmees	.6 paar min.
Kievit	5 paar	Koolmees	11 paar min.
Holeduif	3 paar min.	Boomkruiper	2 paar
Houtduif	22 paar min.	Vlaamse Gaai	1 paar
Turkse Tortel	1 paar	Ekster	3 paar
Zomertortel	4 paar	Zwarte Kraai	3 paar
Koekoek	2 paar	Spreeuw	3 paar
Groene Specht	2 paar	Vink	1 paar
Grote Bonte Specht	3 paar	Groenling	1 paar
Veldleeuwerik	1 paar	Putter	1 paar
Gele Kwikstaart	2 paar	Kneu	1 paar
Witte Kwikstaart	2 paar min.	Rietgors	7 paar
Winterkoning	17 paar min.		

Dit brengt het aantal broedvogelsoorten voor 1997 op 55 (Anthonypolder inbegrepen).

ERRATA :

Jaarrapport 1996 : pag. 7 aantal broedvogelsoorten 56 i.p.v. 52; pag. 10 Kuifeend (*Aythya fuligula*) : maximaal 70 vogels in maart en 60 in april en mei.

Hoofdstuk met soortbespreking als volgt aanpassen : Torenavalk 1 territorium, Patrijs min. 1 territorium, Scholekster 2 i.p.v. 1 territorium, Kievit min. 5 territoria, Graspieper 1 territorium, Grasmus 4 i.p.v. 2 territoria.

Jaarrapport 1997 : pag. 8 Blauwe Kiekendief (*Circus cyaneus*) : laatste datum was 26 april en niet 16 april.

VERDER NIEUWS UIT CANISVLIET

- Waargenomen zoogdieren waren Konijn, Haas, Mol, Egel, Aardmuis, Muskusrat en Bunzing.
- Op de nieuwe poelen, waarin wel volop onderwaterplantengroei in ontwikkeling is (wieren), werden (nog) geen amfibieën of vissen waargenomen.
- Met uitzondering van de Atalanta werden er weinig vlinders gezien. Andere soorten waren Kleine Vos, Bruin Zandoogje, Groot Koolwitje, Klein Koolwitje, Gehakelde Aurelia, Landkaartje en Dagpauwoog.
- Sluikstorten greep bijna niet plaats. Het wandelpad werd soms nog gebruikt door ruiters en door (brom)fietsers. Het warme weer van half augustus lokte enkele zwemmers. Vissen buiten de steigers was zeer beperkt. Vernielingen grepen niets plaats en voor zover bekend ook geen stroperij. Honden aan de lijn houden blijft (te) veel gevraagd van hondenbezitters.

LITERATUUR

- Arts F.A. & P.L.Meininger;1994;Kustbroedvogels langs de Westerschelde 1900-1993 : een reconstructie;RIKZ/Bureau Waardenburg,Middelburg/Culemborg
- Boele A., M.C.M.Klemann & R.L.Vogel;1997;Broedvogel-doelsoorten en de Ecologische Hoofdstructuur : een verspreidingsanalyse.SOVON-Onderzoeksrapport 1997/03;SOVON,Beek-Ubbergen
- Bourgonje A.;1994;Overwinterende Oeverpiepers *Anthus spinoletta litteroralis* in het Verdrongen Land van Saefthinghe;Limosa 67/3 : 117-118
- Brandsma O.;1997;Het reservaatgebied Giethoorn-Wanneperveen, een van de laatste bolwerken van de Watersnip;Steltlopers 1 : 21-29
- Buise M.A.;1998;Broedende roofvogels in 1995/1996 in Oost-Zeeuws-Vlaanderen;De Steltkluut 28/5 : 8-11
- Buise M.A. & F.L.L.Tombeur;1988;Vogels tussen Zwin en Saefthinghe De avifauna van Zeeuws-Vlaanderen;Stichting NRI,Middelburg
- Beintema A., O.Moedt & D.Ellinger;1995;Ecologische Atlas van de Nederlandse Weidevogels IBN & SOVON;Schuyt & Co,Haarlem
- Berrevoets C.M.;Ganzen en Kleine Zwanentellingen in Zeeland Seizoen 1997/98;Ganzenwerkgroep Zeeland,Middelburg
- Eigenhuis K.J.;1998;Zijn de Oostvaardersplassen nog steeds zo vogelrijk? *Het Vogeljaar* 46/4 : 179-180
- Eijerman C.;1994;Wie zaait, zal oogsten. Dat geldt óók voor onze weidevogels;*Het Vogeljaar* 42/3 :98-104
- Groen N.M. & J.B.Buker;1990;Ruimtelijke verdeling van weidevogelnesten;Het Vogeljaar 38/6 : 241-247
- Guldemons J.A., M.C. Sosa Romero & P.Terwan;1995;Weidevogels, waterpeil en nestbescherming : tien jaar onderzoek aan Kievit *Vanellus vanellus*, Grutto *Limosa limosa* en Tureluur *Tringa totanus* in een veenweidegebied;Limosa 68/3 : 89-96
- Hustings F., R.Foppen, N.Beemster, H.Castelijns, H.Groot, R.Meijer & R.Strucker;1995;Spectaculaire ervaring van Blauwborst *Luscinia svecica cyaneacula* als broedvogel in Nederland;Limosa 68/4 : 147-158
- Koffijberg K., J.Beekman, L.van den Bergh, C.Berrevoets, B.Ebbinge, T.Haitjema, J.Philippona, J.Prop, B.Spaans & M.Zijlstra;Ganzen en Zwanen in Nederland in 1990-95;Limosa 71/1 : 7-31
- Kuijken E.; P.Meire; C.Verscheure & T.Vanagt;1997;Overwinterende ganzen in Noord-West-Vlaanderen in de winter 1995-1996;Mergus 11 : 161-179
- Lebret T.; Th.Mulder; J.Philippona & A.Timmerman;s.d.;Wilde ganzen in Nederland;KNNV/Vogelbescherming;Thieme,Zutphen
- Lensink R.;1996;De opkomst van exoten in de Nederlandse avifauna; verleden, heden en toekomst;Limosa 69 : 103-130
- Loonen M.J.J.E. & C.de Vries;1995;De Grauwe Gans *Anser anser* als standvogel in ZW-Nederland;Limosa 68/1 : 11-14
- Maréchal P.;Groene Spechten *Picus viridis*, mieren, stroperij en milieu;*het Vogeljaar* 43/6 : 246-249
- Meininger P.L., C.M.Berrevoets & R.C.W.Strucker;1995;Kustbroedvogels in het Deltagebied in 1994 met een samenvatting van zestien jaar monitoring 1979-1994;RIKZ,Middelburg

- Meninger P.L., C.M.Berrevoets & R.C.W.Strucker;1998;Kustbroedvogels in het Deltagebied in 1997;RIKZ,Middelburg
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij;1997;Programma Beheer Het beheer van natuur, bos en landschap binnen en buiten de Ecologische Hoofdstructuur;Den Haag
- Mooij J.H.;Hunting - a questionable method of regulating goose damage;Ardea 79/2 : 219-223
- Schekkerman H.;1996;Invloed van graslandbeheer op de groeimogelijkheden van gruttokuikens;Limosa 69/1 : 25-26
- SOVON;1987;Atlas van de Nederlandse Vogels;SOVON,Beek-Ubbergen
- Terluin A.B.;1996;Opmerkelijke toename van partieel albinistische Zwarte Kraaien *Corvus corone corone* in de Rotterdamse noordrand;Het Vogeljaar 44/5 : 208-215
- Teunissen W.;1998;Ontwikkelingen in weidevogelland;SOVON-Nieuws 11/2 : 11-12
- Tombeur F.L.L.;1996;Jaarrapport 1996 Staatsnatuurreservaat Canisvliet;Heemkundige Kring Sas van Gent-Natuurbeschermingsvereniging "De Steltkluut",Sas van Gent-Terneuzen
- Tombeur F.L.L.;1997; Jaarrapport 1997 Staatsnatuurreservaat Canisvliet;Heemkundige Kring Sas van Gent-Natuurbeschermingsvereniging "De Steltkluut",Sas van Gent-Terneuzen
- Tombeur F.L.L.(in voorbereiding);Merkwaardig geval van nestassociatie tussen Canadese Gans *Branta canadensis* en Wilde Eend *Anas platyrhynchos*;Het Vogeljaar, in druk
- Tombeur F.L.L.(in voorbereiding);Het Klein Waterhoen *Porzana parva* na meer dan een halve eeuw terug in Canisvliet;De Steltkluut, in druk
- van der Schot W.;Nieuwe natuur voor vogels ter discussie;Het Vogeljaar 43/5 : 199-203
- van der Winden J.; W.Hagemeijer & R.Terlouw;1998;Heeft de Zwarte Stern *Chlidonias niger* een toekomst in Nederland ?; Limosa 69 : 149-164.
- van Dijk A-J.;1997;BMP 1996 : strenge winter, droogte, muizen en beukenootjes;SOVON-Nieuws 10/3 : 11-16
- van Dijk A-J., F.Hustings, H.Sierdsema & T.Verstrael;1997;Broedvogel Monitoring Project jaarverslag 1994-95.SOVON-monitoringrapport 1997/03.SOVON,Beek-Ubbergen
- van Dijk A-J. & F.Hustings;1998;BMP 1997 : een gemiddeld jaar ?;SOVON-Nieuws 11/3 : 11-14
- van Dijk K.;Ruiende Zwarte Zwanen *Cygnus atratus* op het IJsselmeer;Limosa 71/2 : 78-80
- van Dobben W.H.;1995;De Oostvaardersplassen : de voorgescheidenis van een vogelparadijs;Limosa 68/4 : 169-172
- van Paassen A.;1992;Landbouw en ganzenbeheer : naar een andere aanpak;Het Vogeljaar 40/4 : 161-165
- van Paassen A.;1997;Omgaan met ganzenschade via een gebiedsmatige aanpak;Het Vogeljaar 45/6 : 241 - 249
- van Zoest J.;1993;Natuurontwikkeling : de theoretische kant;Het Vogeljaar 41/5 : 216-219
- Vergeer J-W., G.van Zuylen & Provincie Zeeland;1994;Broedvogels van Zeeland;Stichting KNNV,Utrecht
- Vergeer J-W.;1995;Vogels van de Rode Lijst;Stichting KNNV/Vogelbescherming,Utrecht/Zeist